

CZU: 911.372 + 632.11(478-13)

[https://doi.org/10.59295/sum6\(176\)2024_19](https://doi.org/10.59295/sum6(176)2024_19)

REPERE ISTORIOGRAFICE ASUPRA CERCETĂRIILOR CONDIȚIILOR ȘI RESURSELOR NATURALE ALE REGIUNII DE SUD A REPUBLICII MOLDOVA

Adelina REVENCO,*Universitatea de Stat din Moldova,
Institutul de Ecologie și Geografie*

Un rol important în evoluția economică a statelor sau regiunilor lumii îl au politicile de dezvoltare elaborate la nivel statal sau regional. Calitatea acestora depinde în mare măsură de suportul științific pus la dispoziția experților. Republica Moldova a adoptat legea cu privire la dezvoltarea regională și ca urmare a fost divizată în șase unități administrative. La etapa actuală se constată o creștere economică neuniformă a acestora. Pentru a asigura evoluția economică a tuturor regiunilor de dezvoltare, sunt necesare cercetări fundamentale ale factorilor ce influențează sporirea eficienței economice. Prezenta cercetare vine să identifice lucrările care au vizat dezvoltarea regională a Republicii Moldova, aspecte ale condițiilor fizico-geografice și a gradului de asigurare cu resurse naturale, etc. în scopul identificării domeniilor mai slab cercetate și creșterii nivelului de asigurare cu suport informațional al structurilor administrative de nivel I și II din Republică.

Cuvinte-cheie: *Regiunea de Dezvoltare Sud, Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia, Republica Moldova, așezare fizico-geografică, relief, resurse naturale, resurse minerale, condiții climatice.*

HISTORIOGRAPHICAL LANDMARKS ON THE RESEARCH OF NATURAL CONDITIONS AND RESOURCES OF THE SOUTHERN REGION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

An important role in the economic evolution of countries or regions of the world displayed by development policies elaborated at state or regional level. Their quality depends to a large extent on the scientific support made available to experts. The Republic of Moldova has adopted the law on regional development and as a result has been divided into six administrative units. At the current stage, their economic growth is uneven. In order to ensure the economic growth of all development regions, fundamental research of the factors influencing the increase of economic efficiency is necessary. The present research comes to identify the work that have focused on the regional development of the Republic of Moldova, aspects of physico-geographical conditions and the degree of insurance with natural resources, etc. in order to identify the less researched areas and increase the level of insurance with informational support of the administrative structures of level I and II in the Republic.

Keywords: *South Development Region, Administrative Territorial Unit Gagauzia, Republic of Moldova, physico-geographical settlement, relief, natural resources, mineral resources, climatic conditions.*

Introducere

Alipirea la marea familie europeană este una din prerogativele de bază ale Republicii Moldova, actualmente înscrisă și în Constituția țării. Pentru realizarea acesteia sunt necesare mari schimbări, care implică eforturile conjugate ale întregii societăți. În acest sens Republica Moldova a realizat mai multe acțiuni, printre care și elaborarea a noi legi, sau ajustarea cadrului legislativ existent la standardele Uniunii Europene. Una din acțiunile realizate este elaborarea Legii nr. 438 *privind dezvoltarea regională pe teritoriul Republicii Moldova* [1] care prevede crearea a șase regiuni de dezvoltare funcționale, cu libertatea de „...planificare, evaluare și implementare a politicilor de dezvoltare regională...”, or unul din dezideratele comunității este dezvoltarea regională. În pofida aprobării legii în anul 2006, în Republica Moldova conceptul de dezvoltare regională se implementează destul de lent, fapt care influențează negativ asupra evoluției economice a țării. Cu intenția de a contribui la intensificarea ritmurilor de dezvoltare economică a țării, comunitatea științifică vine cu contribuțiile sale – cercetări asupra componentelor naturii și a mediului socioeconomic. Având ca și obiectiv de cercetare Regiunea de Sud a Republicii Moldova, constituită din

Regiunea de Dezvoltare Sud (constituită din unitățile administrative de nivelul II: Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Leova, Ștefan Vodă, Taraclia) și Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia, în care se atestă ritmuri diferite de creștere economică, este necesar a fi studiat potențialul de dezvoltare pentru a asigura factorii de decizie cu informațiile necesare elaborării politicilor de dezvoltare regională. În acest context se înscrie și prezenta cercetare, care are ca și scop identificarea lucrărilor științifice publicate în Republica Moldova, ce reflectă aspecte ale așezării geografice, caracteristicilor reliefului și resurselor naturale și minerale. În același timp, un rol important în stabilirea priorităților de dezvoltare îl au studiile regionale, care oferă posibilitatea evaluării complexe a potențialului disponibil pentru dezvoltarea economică, dar și identificării problemelor cu care teritoriul cercetat se confruntă. În această ordine de idei, pentru a spori valoarea prezentei cercetări, urmează a fi analizate și studiile regionale realizate în Republica Moldova.

Metodele și materiale aplicate

Pornind de la caracterul teoretic al studiului, metodele de cercetare mai frecvent aplicate sunt: istorică, comparativă, inductiv-deductivă, analizei documentelor și documentării webografice, etc. Specificul cercetării a impus necesitatea analizei lucrărilor unui număr mare de autori așa ca: G. Bilinkis, N. Boboc, N. Rîmbu, A. Drumea, Gh. Sîrodoev, Iu. Bejan, T. Constantinov, C. Mihailescu, V. Sofroni, M. Coșcodan, M. Nedelcov, I. Boian, M. Daradur, A. Puțunică, V. Dokuceaev, I. Krupenikov, S. Andrieș, A. Ursu, V. Cerbari, V. Scorpan, C. Matei, P. Bacal, M. Hachi, D. Lozovanu, etc.

Rezultate obținute și discuții

La fel ca și în cazul tuturor aspectelor vizare în prezenta cercetare, studiile asupra condițiilor naturale reflectă în cea mai mare parte întreg teritoriul țării, în același timp, acest fapt nu știrbește din valoarea acestora. Una dintre principalele lucrări de o importanță majoră pentru dezvoltarea regiunii și participarea acesteia în circuitul de mărfuri inter republican și regional este lucrarea „Geografia fizică a RSSM” autor Rîmbu N. Autorul oferă o justă apreciere a condițiilor naturale, urmând o analiza sintetică a componentelor reliefului și prezentând unul din primele modele ale raionării geomorfologice a Republica Moldova. Potrivit acestuia, în cadrul Regiunii de Sud se disting trei unități de relief: *Câmpia deluroasă a Moldovei de Sud* (în Nord-Vest); *Înălțimea Tigheciului* (în Vest); *Câmpia Bugeacului* (în Sud și Sud-Vest)... caracterizate de altitudini relative mai mici comparativ cu restul republicii [2, p. 23]. Autorul mai propune și o ierarhizare a formelor de relief în trei trepte de înălțime, menționând cu referire la Regiunea de Sud că prima treaptă lipsește din cauza altitudinilor mici ale reliefului [2, p. 15].

Regionarea formelor de relief este propusă și de N. Boboc [3], care identifică regiuni și subregiuni fizico-geografice, bazate în premieră pe principiul complexității. Potrivit acestuia, hotarele regiunilor sunt trasate în baza caracteristicilor morfometrice ale reliefului și vârstei substratului și structurii geologice, care determină intensitatea proceselor de modelare și distribuție spațială a elementelor biopedoclimatice [3, p. 161-169]. Autorul include RS în cadrul a trei formațiuni fizico-geografice: Câmpiilor și podișurilor de silvostepă ale Moldovei de Sud; Câmpiilor și Podișurilor de stepă ale Moldovei de Sud și Câmpiei de stepă a Nistrului.

Un alt principiu de regionalizare a reliefului republicii, axat pe analiza unghiului de înclinație și a gradului de dezmembrare verticală și orizontală a reliefului este propus de M. Bilinchiș [4]. Autorul evidențiază regiunile de Nord, Centru și de Sud, care coincid în linii mari cu regiunile geomorfologice, și le divizează în raioane și zone ce corespund morfostructurilor separate. Un rol deosebit în formarea reliefului în lucrare se acordă evoluției geologice și proceselor de răcire bruscă din pliocenul timpuriu caracteristice Regiunii de Sud, care determină gradul înalt de dezmembrare pe orizontală și pe verticală al terenului [4, p. 133]. În susținerea aceleiași idei vine și autorul hărții „Influența proceselor geologo-geomorfologice asupra formării reliefului”, autor Gh. Sîrodoev, care atribuie Regiunii de Sud un grad mare și foarte mare de influență a proceselor geologo-geomorfologice asupra formării reliefului [5].

Cercetătorul I. Bejan divizează teritoriul Republicii Moldova în patru regiuni [6]. Cu privire la Regiunea de Sud, dânsul menționează amplasarea pe teritoriul interfluviului Lunga-Lunguța, care înregistrează cel mai înalt grad de fragmentare verticală din republică, de 5,8 km/km². La fel, autorul demonstrează corelarea dintre valoarea fragmentării verticale, ponderea terenurilor agricole și a structurii acestora [6, p. 13].

Studiul aprofundat asupra Regiunii de Sud este imposibil fără examinarea aspectelor climei și a condițiilor agroclimatice, cunoașterea cărora facilitează dezvoltarea sectorului agricol. În contextul schimbărilor climatice și creșterii incidenței fenomenelor de risc, o mare parte dintre cercetări tratează aceste subiecte de maximă importanță pentru dezvoltarea agriculturii durabile. Una dintre primele descrieri ale condițiilor agroclimatice este realizată în lucrarea „Агроклиматические ресурсы Молдавской ССР”, în care este realizată regionalizarea agroclimatică a republicii și apreciat nivelul de asigurare cu resurse de căldură și umiditate. Autorii identifică problemele specifice regiunilor agroclimatice și recomandă culturile cu un potențial economic mai mare. Potrivit autorilor, cea mai severă problemă cu care se confruntă Regiunea de Sud este nivelul slab de asigurare cu umiditate. Dânsii menționează că condiții de umiditate suficientă pentru perioada de vegetație sunt caracteristice pentru mai puțin de 5% din ani, aride - pentru 60-70 %, iar 30-40 % din ani se caracterizează prin condiții de umiditate foarte redusă [7, p. 29-31].

Dintre cele mai recente studii aprofundate asupra climei, menționăm lucrarea „Climatologia Republicii Moldova”, autor I. Boian. Aici sunt prezentate rezultatele cercetărilor detaliate și actualizate asupra climei, factorilor de climatogeneză, elementelor și resurselor climatice, dar și o amplă caracterizare a hazardurilor meteorologice care afectează teritoriul țării. Autorul abordează și problemele oscilațiilor și schimbărilor climatice la nivel regional și global, atenționând asupra unor scenarii posibile de evoluție a climei Republicii Moldova [8]. Cu privire la Regiunea de Sud, dânsul menționează cantitatea mai mare de radiație solară globală recepționată anual comparativ cu restul teritoriului [8, p.55], durata mai mare anuală de strălucire a soarelui [8, p.64], cantitatea mai redusă de precipitații recepționată anual, alte diferențe.

Gradul redus de asigurare a Regiunii de Sud cu umiditate este confirmat și de autorii atlasului „Resursele climatice ale Republicii Moldova” M.Nedealcov, V. Raileanu, L. Chirică, care [9, p. 69; 71; 73] estimează căderea a circa 375-500 mm precipitații, dintre care 235-275 mm pe durata perioadei de vegetație a plantelor fiind insuficientă pentru cultivarea culturilor agricole. Lucrarea prezintă una dintre cele mai recente analize a resurselor climatice ale republicii, fiind detaliate trăsăturile caracteristice fiecărei luni ale anului.

Pornind de la faptul, că cea mai importantă activitate umană în Regiunea de Sud este agricultura, un rol deosebit îl au studiile din domeniul agroclimatologiei. Exemplu în acest sens este lucrarea autorilor M. Nedealcov, V. Țurcan [10], în care se analizează nivelul de asigurare cu umiditate a regiunii în ansamblu și a unor culturi agricole în particular. Autorii estimează diferența de umiditate relativă a aerului în lunile de vară dintre Regiunea de Sud și Regiunea de Nord de 6,9–12,0% în favoarea Regiunii de Nord, atenționând asupra importanței irigațiilor. La fel, se menționează nivelul insuficient de asigurare cu umiditate a gramineelor, porumbului și a viței de vie [10, p.173-176].

Aceiași autori [11] atenționează asupra a patru probleme cu care se confruntă sectorul agricol în Republica Moldova ce derivă din disponibilitatea resurselor de apă: seceta, ariditatea, deficitul de apă și deșertificarea. Cercetătorii concluzionează că schimbările climatice vor conduce la creșterea stresului hidric și a riscurilor de secetă în sudul și sud-estul Europei, paralel cu creșterea frecvenței și intensității evenimentelor pluviale extreme și a riscului de inundații [11, p. 96-99].

Un alt fenomen de risc intens cercetat ce înregistrează creșterea frecvenței este seceta. Potrivit autorilor C. Mihailescu, I. Boian „...analiza detaliată a sării agriculturii din Basarabia din sec. al XIX-lea, arată că din cei 40 de ani (1830-1870) 11 au fost secetoși și fără roade, iar 14 cu roade scăzute și mijlocii.” [12, p. 8] ce confirmă existența problemei din cele mai vechi timpuri. În pofida creșterii nivelului de dezvoltare a societății, problema confruntării secetei rămâne pe agenda cercetătorilor. Astfel, I. Boian [13] menționează importanța adaptării și evaluării nivelului de adaptare a agriculturii la condițiile de secetă. Autorul estimează pierderile înregistrate de sectorul agricol în urma secetei în 2015 la grupele de cereale din categoria I și a II la peste 3 miliarde lei, menționând gradul redus de adaptare a sectorului agricol confirmat și de impactul secetelor în 2018, 2019, 2020 [13, p. 120-121].

Studii asupra resurselor naturale. Resursele de sol

Calitatea solurilor Republicii Moldova este înalt apreciată încă de V. Dokucaev, care în 1893 și 1897 organizează expediții în Basarabia în timpul cărora atribuie cernoziomurile la cea mai înaltă categorie de soluri. Dânsul prelevă probe de sol de aici pe care le utilizează ca și etalon (după valoarea lor naturală)

pentru toate tipurile de soluri din lume, demonstrându-le la expozițiile internaționale din Paris (1900) și Chicago (1902).

Această idee este susținută și de academicianul A. Ursu care menționează [14] că în Regiunea de Sud cele mai importante soluri sunt cernoziomurile tipice și obișnuite, slab alcaline și carbonatice, care se extind pe circa 70% din suprafața regiunii. Datorită notei înalte de bonitate (variabilă între 82 și 100 puncte, cu excepția celor carbonatice) aici pot fi cultivate o varietate mare de culturi, cum ar fi culturile cerealiere (în special soiurile de grâu tare), porumbul, soia, floarea soarelui, tutunul, etc. [14, p. 15]

Dezvoltarea intensă a agriculturii bazate pe practici neprietenoase mediului a condus la degradarea și contaminarea solului, sporirea suprafețelor erodate și a celor afectate de alunecări de teren. Cercetătorii V. Cerbari, V. Scorpan, M. Țăranu și I. Bacean [15] atenționează asupra pierderii conținutului inițial de humus (de circa 40%) în cazul cernoziomurilor, care ocupă circa 80% din terenurile agricole, deteriorării structurii și compactării puternice a stratului arabil. Autorii propun în calitate de măsuri de redresare a situației, aplicarea lucrărilor de conservare a solului și creșterea volumului de substanță organică din sol [15, p. 38].

Aceiași părere este împărtășită în articolul „*Calitatea solurilor în Moldova, probleme și soluții*” de S. Andrieș, V. Cerbari, V. Filipciuc. Autorii vin cu soluții de creștere a productivității culturilor agricole, susținând că sporirea cu 1% a conținutului de humus asigură creșterea roadei, în cazul porumbului cu 1 t/ha, iar a grâului de toamnă cu 0,8t/ha. La fel, dâșii menționează că arderea resturilor vegetale, reducerea cantităților de îngrășămintă organice (de 60 de ori), diminuarea suprafețelor ocupate de ierburile perene (de 4-5 ori) au condus la crearea unui bilanț negativ al humusului în sol (minus 1,1 t/ha). Cercetătorii estimează pierderile anuale de humus de pe terenurile agricole de 2,4 mln t. și propun un set de măsuri de sporire a cantităților de substanță organică din sol așa ca: utilizarea îngrășămintelor organice, respectarea asolamentului culturilor, creșterea suprafețelor ocupate de ierburi perene, etc.” [16, p. 55]

Problema degradării solului este abordată de S. Andrieș și în publicația „*Evoluția bilanțului materiei organice din solurile Moldovei și productivitatea plantelor de cultură*”, în care se menționează impactul negativ al privatizării asupra solului. Autorul este de părerea că lipsa suportului științific în procesul de privatizare a terenurilor agricole a condiționat renunțarea la măsurile de conservare și creștere a fertilității solului. Dâșul menționează factorii cu impact negativ asupra solului: reducerea cotei ierburilor perene în asolament (de șase ori în intervalul 2000-2015), al culturilor leguminoase rădăcinile cărora fixează azotul din aer îmbogățind solul (de trei ori), sporirea cotei culturilor prășitoare (până la 65%), reducerii cantităților de îngrășămintă biologice (până la 0,02-0,03 t/ha, cantitatea optimă fiind de 10 t/ha), etc. [17, p. 31].

Importanța păstrării asolamentelor culturilor agricole este reflectată în studiul lui V. Cerbari, V. Scorpan, M. Taranu [18]. Autorii demonstrează impactul pozitiv al mazărichii asupra calității solului, menționând că cultivarea mazărichii în calitate de îngrășămintă verde într-un singur an a determinat creșterea volumului producției agricole cu 20-30%. Potrivit acestora, rezultatele impresionante se datorează sporirii conținutului de substanță organică în sol (cu 0,19%) și ameliorării stării fizice a stratului arabil de sol [18, p. 75].

Resursele de apă

Problema asigurării cu resurse de apă este actuală pentru întreg teritoriul R. Moldova, iar Regiunea de Sud pe lângă insuficiența resurselor de apă, se confruntă și cu problema gradului înalt de mineralizare a acestora. Cercetarea acestora devine mai imperativă, ori lipsa resurselor de apă creează mari dificultăți atât în gospodăria casnică, cât și în practicarea activităților cu caracter agricol sau industrial, iar gradul înalt de mineralizare a apelor influențează negativ asupra sănătății populației, calității solului și a produselor industriale finite.

Asigurarea populației și a necesităților economiei cu resurse de apă potabilă de calitate reprezintă o problemă majoră cu care se confruntă Regiunea de Sud. Una dintre cele mai recente și complexe lucrări în care se încearcă soluționarea acesteia este atlasul ecologic „*Resursele acvatice ale Republicii Moldova. Fântâni și izvoare*” din colecția *Resursele naturale ale Republicii Moldova*, care prezintă interes pentru complexitatea caracteristicilor fântânilor și izvoarelor din republică. Valoarea aplicativă a acestui studiu crește grație analizei stării apei la nivel regional, sesizării problemelor cu care se confruntă populația și identificării soluțiilor pentru ameliorare. Cu referire la Regiunea de Sud, potrivit autorilor, în peste 50% din

fântâni și izvoare gradul de mineralizare depășește concentrația maxim admisibilă, prin urmare pentru asigurarea populației cu resurse acvatice calitative este necesară identificarea altor surse decât a celor menționate [19, p. 196]. Aceleași concluzii sunt notate și în cadrul studiului „Sănătatea în relația cu mediul”, unde autorii studiază corelația dintre calitatea apelor și gradul de îmbolnăvire a populației. Rezultatele denotă că concentrația de elemente chimice din orizonturile de ape freatică din Regiunea de Sud depășește minima admisibilă, ceea ce se reflectă asupra stării de sănătate a populației [20, p. 25].

Caracterul agricol al regiunii impune studierea gradului de mineralizare a apelor râurilor. Rezultatele cercetărilor ale lui R.Loza[21] demonstrează cătoți afluenții râului Ialpuș și Prut, râurile Sărata și Larga au ape salmastre și nu sunt recomandate pentru a fi utilizate în scopuri agricole, sau în alimentația populației. Apele râurilor Prut, Cahul și Cogâlnic (concentrația sărurilor variază între 0-1g/kg) au un grad redus de salinizare și pot fi utilizate de populație, însă nu satisfac necesitățile acesteia [21, p. 30]. Cu aceleași concluzii vine și G. Bevza[22] potrivit căruia râurile din RS - Ialpuș și afluenții, Lunga și Taraclia sunt cu un grad de mineralizare înalt (între 4,6 g/l și 1 gl), iar Cahul și Cogâlnic au un grad de mineralizare mai redus, de 0,3 g/l și 0,2 gr./l respectiv [22, p. 30].

O importanță deosebită pentru republică în ansamblu, dar și pentru regiune în particular o are studiul bazinelor de acumulare, apele cărora pot soluționa în mod special problema irigațiilor terenurilor. Unul dintre cele mai valoroase studii pe acest subiect este „Resursele acvatice ale Republicii Moldova, Apele de suprafață” în care pentru prima dată este propusă cititorului caracterizarea amplă a bazinelor de acumulare de pe teritoriul republicii. Cu privire la Regiunea de Sud, autorii constată prezența unui număr mai mic de lacuri artificiale, dar și construcția a 19 lacuri pe râul Ialpuș care însumează o suprafață totală de 3192 ha și un volum de 92,9 mil. m³, ceea ce determină secarea albiei râului în verile secetoase [23, p. 208].

Resursele de minerale utile

O primă tentativă de evaluare complexă a resurselor naturale este realizată de N. Râmbu[24]. El reușește să îmbine datele cu privire la componentele principale ale mediului geografic, evaluând și impactul omului asupra acestora. Cu privire la resursele minerale, autorul reflectă atât geneza și poziția geografică cât și locul de utilizare. Autorul menționează resursele de argilă, argilă bentonică, nisip, nisipuri argiloase și cuarțifere, rezervele mici de cărbuni, petrol și gaze naturale prezente în Regiunea de Sud[24, p.98-99].

Evaluarea complexă a resurselor naturale este realizată de autorii volumului I al colecției „Mediul geografic al Republicii Moldova. Resursele naturale” [25]. Lucrarea reprezintă o primă tentativă de caracterizare a tuturor resurselor naturale din țară. Un element important al acesteia îl constituie materialul grafic și cartografic bogat, asociat fiecărui zăcămint, dar și prezentarea statisticilor cu referire la volumele estimate și extrase la nivel de bazine [25, p. 33-55].

Dintre cele mai recente publicații în care sunt analizate zăcămintele de minerale utile, se remarcă ediția enciclopedică „Republica Moldova” [26]. Aici sunt prezentate cele mai recente informații cu privire la volumele exploatare, bazinele din care actualmente se explorează resursele și localizarea acestora, datele fiind grupate pe categorii de resurse. Autorii consemnează cele mai multe bazine de extracție din RS: de argilele nisipoase (Ceadâr-Lunga și Comrat), argile (Roșu (Cahul) și Comrat), argilele bentonice (Cociulia și Lărguța (Cantemir)), nisip (Cahul, Ceadâr-Lunga, Comrat), cărbune brun (Cahul, Etulia-Vlădiceni, Vulcănești), petrol (Văleni (Cahul)), gaze naturale (Victorovca (Cantemir)).

Studiile regionale

Un rol important în elaborarea strategiilor de dezvoltare îl joacă studiile complexe, care reflectă varii aspecte ale condițiilor și resurselor naturale. La fel, studiile regionale oferă posibilitatea examinării plurivalente a factorilor de dezvoltare economică și a nivelului de valorificare a acestora. În cadrul Institutului de Ecologie și Geografie au fost realizate studii tematice la nivel de regiuni de dezvoltare, așa ca culegerea „Calitatea factorilor de mediu în contextul dezvoltării durabile a Regiunii de Dezvoltare Sud”; „Dezvoltarea durabilă a Regiunii de Dezvoltare Centru: factori de mediu și contribuții”; „Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice”; „Studiul diagnostic al ecosistemelor urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova”. De menționat importanța acestora în cali-

tate de suport metodologic și informațional în realizarea cercetărilor regionale. Totuși, acestea nu acoperă vidul existent în studierea regiunilor de dezvoltare.

Prima cercetare regională a unei regiuni a R. Moldova după obținerea independenței, este realizată de Gh. Cuciureanu în studiul de doctorat „Subregiunea Economică centrală a Republicii Moldova. Studiu de Geografie umană”. Autorul prezintă o cercetare regională detaliată, în care analizează aspectele specifice cadrului natural, populației, economiei, dar și legăturile în cadrul republicii și înafara acesteia. O valoare autentică lucrării îi oferă materialul cartografic divers. Este de menționat rolul acestei lucrări în calitate de exemplul de studiu metodologic al unei regiuni, de elaborare de pronosticuri de dezvoltare regională [27].

Un alt suport metodologic util este studiul „Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice”. Monografia este orientată spre cercetarea condițiilor geografice, demografice, activităților socio-economice și impactului asupra mediului. Deosebit de relevant și sugestiv este materialul cartografic asociat. Autorii prezintă și elemente de studii inovative asupra toponimiei localităților, indicelui dezvoltării umane etc. [28].

Cercetări regionale sunt realizate și în monografia „Studiul diagnostic al ecosistemelor urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova”. Modalitatea de abordare a problemelor cercetate oferă lucrării un caracter inedit. Autorii prezintă o caracterizare amplă a regiunii atât pe segmentul fizico-geografic, cât și economico-geografic, dar și acordă o atenție sporită problemelor de mediu. O valoare deosebită îi oferă materialul grafic și cartografic bogat și relevant [29].

Un suport informațional și metodologic important pentru elaborarea studiilor regionale îl constituie culegerea de articole „Dezvoltarea durabilă a Regiunii de Dezvoltare Centru: factori de mediu și contribuții”, în care colaboratorii Institutului de Ecologie și Geografie au realizat studii tematice asupra componentelor mediului din perspectiva asigurării dezvoltării durabile a regiunii. De menționat efortul Institutului de Ecologie și Geografie în cercetarea hazardurilor de mediu și antropice care afectează dezvoltarea durabilă a regiunii, dar și de identificare a soluțiilor care vor impulsiona dezvoltarea regiunii și vor reduce impactul hazardurilor [30].

Printre puținele lucrări care vizează doar Regiunea de Sud este „Calitatea factorilor de mediu în contextul dezvoltării durabile a Regiunii de Dezvoltare Sud”. Autorii reflectă aspecte ale componentei fizico-geografice, de protecție a mediului, dar și contribuția ADR Sud la îmbunătățirea factorilor de mediu. Valoarea publicației crește grație implicației personalităților notorii în studierea detaliată a particularităților geomorfologice, calității și stării învelișului de sol, particularităților climei etc., dar și identificarea soluțiilor în cazul tuturor problemelor semnalate. Autorii atenționează asupra ritmului accelerat al schimbărilor climatice atestat în regiune și necesității implicării autorităților în gestionarea acestei probleme [31].

Un alt studiu complex supra unei părți componente a regiunii de cercetare este prezentat în „Atlasul Unității Teritorial Administrative Găgăuzia”. Autorii realizează hărți detaliate ale structurii administrative, condițiilor fizico-geografice, populației, economiei, transportului, etc. Pe lângă cartografierea detaliată a elementelor menționate, și nu numai, atlasul include un șir de hărți etno-istorice deosebit de valoroase. La fel, este prezentat și un bogat material statistic colectat din diverse surse: Biroul Național de Statistică, Direcția generală a complexului agroindustrial, ecologie și gospodărie silvică al Unității Teritorial Administrative Găgăuzia, Agenția Teritorială Ecologică din Găgăuzia, Direcția generală de dezvoltare economică a Unității Teritorial Administrative Găgăuzia etc. [32]. De menționat unele contradicții semnalate în prezentarea datelor de către autoritățile locale ale Unității Teritorial Administrative Găgăuzia și cele centrale (BNS, ARFC etc.).

O altă monografie care reflectă întreg teritoriul Regiunii de Sud este „Probleme și oportunități în dezvoltarea Regiunii de Sud în contextul integrării europene (studiu de geografie umană a Republicii Moldova)”. Autoarea prezintă o analiză detaliată atât a cadrului natural al regiunii, cât și a populației și ramurilor economice. Deosebit de important este materialul statistic și cartografic numeros, care reflectă toate domeniile analizate în lucrare. La fel, în lucrare sunt realizate analize SWOT a tuturor ramurilor economiei, pornind de la dezideratul problemelor cu care se confruntă și perspectivele de dezvoltare care se conturează în contextul integrării europene [33].

Concluzie

Cele mai multe cercetări realizate reflectă componente separate ale mediului, fără a evalua potențialul fizico-geografic și economico-geografic în ansamblu.

Majoritatea lucrărilor vizează întreg teritoriul Republicii Moldova, fără a fi abordate problemele cu caracter regional.

Sunt insuficiente cercetările care urmăresc tendințele regionale de dezvoltare și în contextul problemelor actuale cu care se confruntă în mod special regiunea de cercetare: a schimbărilor climatice, de sporire a salinității apelor, de creștere a incidenței ploilor torențiale, creștere a gradului de fragmentare a terenurilor, a alunecărilor de teren, etc.

Pentru dezvoltarea durabilă a Regiunii de Sud, la fel ca și a celorlalte regiuni de dezvoltare, sunt necesare cercetări continue ale tuturor aspectelor fizico-geografice, care ar putea oferi un tablou real al problemelor cu care se confruntă și ar identifica soluțiile științifice potrivite, pentru a face față incertitudinii și provocărilor de viitor.

Referințe:

1. *Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova: nr. 438 în 2006*. [online]. [citată 03.10.2010]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=26105&lang=ro
2. RÎMBU, N. *Geografia fizică a RSSM*, Chișinău: Știința, 1980, 100 p.
3. БОБОС, N. *Probleme de regionare fizico-geografică a teritoriului Republicii Moldova*. În: *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științele vieții*, 2009. nr.1 (307), ISBN 1857-064x. p. 161-169
4. БИЛИНКИС, Г. *Геодинамика крайнего юго-запада Восточно-Европейской платформы в эрохуморфогенеза*. Кишинев: Бизнес-элитта, 2004, 184 p.
5. *Harta Influența proceselor geologo-geomorfologice asupra formării reliefului*, Gh. SÎRODOEV, 2005.
6. БЕЖАН, Іu. *Utilizarea terenurilor în Republica Moldova*. Chișinău: Editura ASEM, 2010, 165 p.
7. *Агроклиматические ресурсы Молдавской ССР*, Гидрометеиздат, Ленинград, 1982, 198 p.
8. БОІАН, І. *Climatologia Republicii Moldova*. Chișinău: Biotehdesign, 2015. 237 p.
9. NEDEALCOV, M., RAILEANU, V., CHIRICĂ, L. *Resursele climatice ale Republicii Moldova*, Atlas, colectiv de autori, ș. a., Chișinău, Știința 2013, 76 p.
10. NEDEALKOV, M., ȚURCAN, V. *Variabilitatea spațială a umidității relative a aerului în perioada caldă a anului*. În: *Biodiversitatea în contextul schimbărilor climatice*, Eiția a III-a, 22 noiembrie 2019. Chișinău: Biotehdesign, 2019, 173-176 p. ISBN: 978-9975-108-85-0.
11. Nedeaľcov, M., Țurcan, V. *Particularitățile deficitului de apă climatic în anotimpul de vară*. În: *Materialele Conferinței Mediul și dezvoltarea durabilă*. Ediția V, 30-31 octombrie. 2020 Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol (Chișinău), 2020, 96-99 p. ISBN 978-9975-76-315-8.
12. МИХАИЛЕСКУ, С., БОІАН, І. *Fenomene naturale de risc în Republica Moldova*. În: *Mediul Ambient*, 2005, nr. 5(23), pp. 3-10.
13. БОІАН, І. *Impactul secetelor din ultimii ani asupra sectorului agricol din RM*. În: *Științele vieții în dialogul generațiilor: conexiuni dintre mediul academic, universitar și de afaceri 2019*, ed. VI, Chișinău, 21-22 octombrie 2019, pag. 120-121.
14. URSU, A., *Solurile Moldovei*, Chișinău: Știința, 2011, 324 p. ISBN: 978-9975-67-647-2.
15. CERBARI, V., SCORPAN, V., ȚĂRANU, M., BACEAN, I. *Remedierea stării de calitate și capacității de producție a cernoziomurilor obișnuite din sudul Moldovei sub influența unor măsuri fitotehnice*. În: *Mediul ambient*, 2012, nr. 1(61), p. 38-43.
16. ANDRIEȘ, S., CERBARI, V., FILIPCIUC, V. *Calitatea solurilor în Moldova, probleme și soluții*. În: *Academicianul I. A. Krupenikov – 100 ani, Culegere de articole științifice*, 10 aprilie 2012. Chișinău: Institutul de Pedologie, Agrochimie și Protecție a Solului „Nicolae DIMO” 2012, p. 52-58. ISBN 978-9975-66-231-4.
17. ANDRIEȘ, S., *Evoluția bilanțului materiei organice din solurile Moldovei și productivitatea plantelor de cultură*. În: *Solul și îngrășămintele în agricultura contemporană*, Chișinău: Institutul de Pedologie, Agrochimie și Protecție a Solului „Nicolae DIMO” 6-7 septembrie 2017, p. 29-34. ISBN 978-9975-71-927-8.

18. CERBERI, V., SCORPAN, M., ȚĂRANU, M. *Modificarea însușirilor cernoziomurilor obișnuite din sudul Moldovei sub influența unor măsuri fitotehnice*. În: *Academicianul I. A. Krupenikov – 100 ani, Culegere de articole științifice*, 10 aprilie 2012. Chișinău: Institutul de Pedologie, Agrochimie și Protecție a Solului „Nicolae DIMO” 2012, p. 68-76. ISBN 978-9975-66-231-4.
19. *Mediul geografic al R. Moldova. Resursele acvatice ale Republicii Moldova. Fântâni și izvoare. Atlas ecologic*. CAZAC, V., MIHAILESCU, C. ș.a. Vol. II. Chișinău: Știința, 2008, 207 p. ISBN 978-997-56-734-57.
20. *Sănătatea în relația cu mediul, „Tipografia Sirius”, Responsabil de ediție V. PANEA, N. OPOPOL, I. BĂHNĂREL, I. ȘALARU, A. VOLNEANSCHII*. Chișinău: Institutul de Geologie și Seismologie; Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Alexandru Testemițanu”; Centrului Științifico-Practic de Medicină Preventivă 2010, 116 p.
21. LOZAN, R. *Calitatea chimică a apei din râuri*. Chișinău: Știința, 2002, 56 p.
22. БЕВЗА, Г. *Водные ресурсы – национальное достояние*. Кишинев: Штиинца, 1983, 144 p.
23. *Mediul geografic al R. Moldova. Vol. I Resursele acvatice ale Republicii Moldova. Apele de suprafață*. CAZAC, V., MIHAILESCU, C. ș.a. Chișinău: Știința, 2007, 248 p. ISBN: 978-9975-67-710-3
24. РЫМБУ, Н. *Природные условия и ресурсы Молдавской ССР*. Кишинев: Штиинца, 1985, 127 p.
25. *Mediul geografic al R. Moldova. Vol. I. Resursele naturale*. Chișinău, Știința, 2006. ISBN 978-9975-67-169-9. CZU 913 (478):55 M 54.
26. *Republica Moldova Ediția a II*, Chișinău, „Bonus offices” SRL, 2010, p. 800. ISBN 978-9975-9520-4-0.
27. CUCIUREANU, Gh. *Subregiunea Economică centrală a Republicii Moldova. Studiu de Geografie umană: tz. de doct. în geografie*. Iași, 1999, 188 p.
28. BACAL, P., LOZOVANU, D., MATEI, C. *Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice*. Chișinău: Dira-Ap, 2020, 156 p. ISBN 978-9975-3236-5-9.
29. BULIMAGA, C., BACAL, P., HACHI, M. *Studiul diagnostic al ecosistemelor urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova*. Chișinău: Impressium, 2020, 123 p. ISBN 978-9975-3482-3-2.
30. *Dezvoltarea durabilă a Regiunii de Dezvoltare Centru: Factori de mediu și contribuții. Culegere de articole*. Chișinău: Bonus Offices, 2014, 52 p. ISBN 978-9975-9642-9-6.
31. *Calitatea factorilor de mediu în contextul dezvoltării durabile a Regiunii de Dezvoltare Sud. Culegere de articole*. IEG. Cimișlia, 2017 88 p. ISBN: 978-9975-3039-9-6.
32. *Atlasul UTA Găgăuzia*. Chișinău: PROART, 2014, 72 p.
33. REVENCO A., *Probleme și oportunități în dezvoltarea Regiunii de Sud în contextul integrării europene (studiu de geografie umană a Republicii Moldova)*. Chișinău: Artpoligraf SRL, 2023, 268 p. ISBN: 978-9975-3648-0-5.

Notă: Articol elaborat în cadrul proiectului instituțional 010801 *Sporirea securității ecologice și rezilienței ecosistemelor la modificările actuale de mediu*

Date despre autor:

Adelina REVENCO, doctor în științe geonomice, conferențiar universitar, Facultatea de Biologie și Geoștiințe, Universitatea de Stat din Moldova, cercetător științific, Laboratorul de cercetare Impact Ecologic și Reglementări de Mediu, Institutul de Ecologie și Geografie.

E-mail: adelina.revenco@usm.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4446-3299>

Prezentat la 30.09.2024